Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Ympäristönsuojeluosasto
Hinni Papponen

Päiväys
Datum

8.6.2020

Viite
Hänvisning

E 63/2020 vp Valtioneuvoston selvitys: EU; Kemikaalit; REACH-asetuksen liitteen XVII mukainen lyijyhaulien kosteikkokäyttöä koskeva rajoitusehdotus; Ympäristövaliokunnan asiantuntijakuuleminen 9.6.2020

Asia
Ärende

ASIANTUNTIJALAUSUNTO, asetusluonnos REACH-asetuksen liitteen XVII mukaiseksi rajoitukseksi

Tausta

Lyijy on ihmisille ja ympäristölle myrkyllinen raskasmetalli, joka vaikuttaa haitallisesti esimerkiksi munuaisiin, keskushermostoon, lisääntymiseen ja kehitykseen. Toisin kuin monille muille haitallisille aineille, lyijyaltistukselle ei ole pystytty osoittamaan turvallista alarajaa. Lapset ovat erittäin alttiita näille haitallisiille vaikutuksille. Lyijyn tiedetään myös aiheuttavan myrkytyksiä linnuille ja niitä saaliseläimenä käyttäville lajeille.

EU:n kemikaaliasetukset aineiden ja seosten luokituksesta, merkinnöistä ja pakkaamisesta (CLP-asetus) ja kemikaalien rekisteröinnistä, arvioinnista, lupamenettelyistä ja rajoituksista (REACH-asetus) ovat sellaisenaan Suomessa voimassaolevaa lainsäädäntöä.
Lyijylle on EU:ssa vahvistettu harmonisoitu luokitus (CLP-asetus) lisääntymisvaarallisuuden osalta. Lisäksi toimijat ovat luokitelleet lyijyn syöpävaaralliseksi ja ympäristölle vaaralliseksi aineeksi. Euroopan kemikaaliasetuksen REACH:in tarkoituksena on varmistaa korkeatasoinen ihmisten terveyden ja ympäristön suojelu kemikaalien aiheuttamilta riskeiltä sekä aineiden vapaa liikkuvuus sisämarkkinoilla samalla kilpailukykyä ja innovointia edistäen. REACH-asetuksella kielletään saattamasta markkinoille aineita tai seoksia, joissa lyijypitoisuus on hiukkaskoosta riippuen suurempi tai yhtä suuri kuin 0,03 % tai 0,3 %. Lisäksi rajoitetaan lyijyn ja lyijy-yhdisteiden markkinoille saattamista ja käyttöä koruissa ja sellaisissa esineissä, jotka lapsi voi laittaa suuhun. Lisäksi lyijyn käyttöä on rajoitettu useissa muissa lainsäädännöissä esimerkiksi työsuojelua, leluja ja sähkö- ja elektroniikkalaitteita koskevissa säädöksissä. Lyijy-yhdisteiden kieltäminen bensiinin lisäaineena 1990-luvulla vähensi merkittävästi sekä ihmisten että ympäristön lyijyaltistumista.

Kansallisesti Suomessa on ollut voimassa vuodesta 1996 lähtien metsästyslain nojalla kielto, jonka mukaan vesilintujen metsästyksessä ei saa käyttää lyijyhauleja.

EU:n rajoitusehdotus lyijyhaulien käytön rajoittamisesta kosteikoilla

Komissio pyysi maaliskuussa 2015 Euroopan kemikaalivirastoa (ECHA) valmistelemaan REACH-asetuksen mukaisen rajoitusehdotuksen koskien metsästyksessä käytettyjä lyijypitoisia ammuksia. ECHA antoi lyijyhauleja koskevan rajoitusehdotuksen ehdotuksen huhtikuussa 2016, minkä jälkeen ECHA:n tieteelliset komiteat käsittelivät ehdotusta ja totesivat lausunnossaan muun muassa, että erityisesti valvonnan näkökulmasta täyskielto olisi parempi vaihtoehto kuin vain kosteikkoalueita koskeva rajoitus. ECHA:n tieteellisten komiteoiden lausunto lähetettiin komissiolle elokuussa 2018.

Komissio valmisteli tältä pohjalta rajoitusehdotusta koskevan asetusluonnoksen, jota käsiteltiin ensimmäisen kerran REACH-asetuksen mukaisessa komitologiakomiteassa (REACH-komitea) helmikuussa 2019. Rajoitus koskisi lyijypitoisten ammusten (haulien) käyttöä ja mukana pitoa kosteikkoalueilla (Ramsar-määritelmä). Marraskuussa 2019 komissio toi REACH-komitean käsittelyyn päivitetyn asetusluonnoksen, jossa jäsenmaille annettiin myös mahdollisuus täyskieltoon, mikäli kosteikkoa on yli 20% pinta-alasta. Komission mukaan ei-siivilikäytöt kuten poliisi- ja sotilaskäytöt on rajattu pois rajoitusten taustalla olevassa raportissa. Tämä ei kuitenkaan käy selkeästi ilmi nykyisestä asetusluonnoksesta. Viimeisimmässä asetusluonnoksessa komissio on muuttanut suojavyöhykettä pienemmäksi (100m) ja pidentänyt siirtymäaikaa (24 kk).

Rajoitusehdotusta käsitellään seuraavan kerran REACH-komiteassa kesäkuun 23. päivänä 2020. Kokous järjestetään etäyhteyksin ja mahdollinen äänestys järjestetään kokouksen jälkeen kirjallisella menettelyllä.

Ympäristöministeriön kanta ehdotukseen

Lyijyhauleja koskeva rajoitus on tarpeen lyijyn terveys- ja ympäristövaikutusten takia. Lyijy on haitallinen etenkin linnustolle ja sekä ihmisten terveydelle. Lyijyn haitat ovat kiistattomat ja niiden vähentäminen rajoittamalla sen käyttöä niissä käyttötarkoituksissa, joissa vaihtoehtoisia materiaaleja on mahdollista käyttää, on perusteltua.

Tällä hetkellä käsittelyssä olevassa asetusluonnoksessa on kuitenkin ongelmia etenkin valvonnan kannalta. Asetusluonnoksessa käytetystä Ramsar-sopimuksen mukaisesta kosteikkomääritelmästä ja ehdotetun suojavyöhykkeen koosta johtuen suurin osa Suomen pinta-alasta tulisi määritellyksi rajoituksen mukaiseksi kosteikoksi. Lyijyhaulien käyttäjän tai valvojan ei ole kuitenkaan käytännössä mahdollista osoittaa missä menee kosteikkoalueen raja.

Rajoitusehdotuksessa on annettu vaihtoehto Suomen kaltaisille maille kieltää lyijyhaulien käyttö kokonaan, mikäli jäsenmaan pinta-alasta yli 20 % on määritelmän mukaista kosteikkoa. REACH-asetuksen yhtenä tavoitteena on harmonisoida jäsenmaiden lainsäädäntöä, mikä ei toteudu, mikäli jäsenmaat toteuttavat rajoitusehdotusta eri tavoin. Koska ehdotetun rajoituksen valvonta ei olisi käytännössä mahdollista, ympäristöministeriö ei kannata rajoitusehdotusta sen nykymuodossa ja on toivonut komissiolta kokonaisvaltaisempaa tarkastelua, jolla varmistettaisiin jäsenmaiden tasapuolinen kohtelu lyijyn käytön rajoittamiseksi ampumatarvikkeissa.